

KAJUHOVA SMRT
(22.februar 1944)

Fran Roš (1898 - 1976)

*Naprej divizija! Tri brigade!
Naprej iz obroča v sneg in mraz!
Razbili smo vse sovražne napade
in spet si odpiramo svežo gaz!
O štajerski hribi v gozdni tihoti,
globače v temačnem dnu strmin
in ti domovi v snežni samoti,
to hladno sonce nad bleskom planin!
O kje si, pomlad, da v čas februarja
zaveješ topla z močjo viharja?*

*Nikoli ni Štajerska klonila!
Do Sotle po dolgi poti je šla,
da je na slovensko zemljo stopila,
vso razbolelo v žaru gorja.
Iz boja v boj in skozi žrtve
za njo je gorela krvava sled
o gostih grobeh, ki krijejo mrtve
pod smrekami, odetimi v led.
A dalje gredo partizani za ciljem
- do zmage pravice nad nasiljem.*

*Za borcem se v vrsti borec pomika
in vsakemu truden je korak
in teža orožja mu je velika,
a nove obroče kuje sovrag.
V sredini kolone, glej, nosila,
ki ranjenci bedni na njih leže.
Ne sme popusiti naša sila,
tovariški komandanti bodre.
Nov sneg obeta oblakov sivina.
Ob streljih vzdrhti vsa zimska tišina.*

*Med proletarci pa on maršira -
zapreden v misli, krepak in mlad.
Ko stran se kakor iz sna ozira,
svoj rodni Šoštanj bi videl tam rad.
Morda prav zdajle njegova mati
je tudi pomislila nanj v skrbeh.
Kdaj mogel ji spet bo roko podati,
a ona poboža ga po laseh?
Kulturnik Kajuh, zdaj s puško v roki,
svetal in močan v ljubezni globoki...*

*Kot svojo mladost je borbo ljubil,
ki zlo in silo nad ljudstvom stre.
Nikoli ni vere v čas izgubil,
ki novo pot življenju odpre.*

*Izlival se vsega je v pesmi svoje,
a zdaj, ko hoče to takšen čas,
naj le mitraljez v rafalih poje,
zagrinja fašiste v ognjeni plaz!
In še bo Kajuhova pesem zvenela,
ko zmago užival bo človek dela!
O Graška gora, v vrheh zelena!
Naprej zmagovito v preboj čez njo!*

*S poti je ne vrže zapreka nobena,
nezlomljena Štirinajsta je to!
Izkrvavela so mnoga telesa,
a ni se zamajal živi zid.
Pod njim na kraju svojega bese
sovražnik obležal je v tla pobit.
O gora jurišev, mračna in tiha,
junakom kraj poslednjega diha!*

*Pri Ravnah zija že nova zaseda.
Pod gromom granat naprej v vrhe!
Obraze borcem izjedla je beda,
šibe se jim pijane noge.
To sence so, že trudne do smrti,
a še je v njih budna prečudna moč.
V plamtečem srdcu, nikdar še strti
se iz obročev grizejo v noč.
O noč, počitek daj in uteho
pod gostoljubno jim kmečko sreho!*

*Nov dan. Kraj Belih vod, po Slemenih
zvrste se živi iz treh brigad
po hišah in hlevih, na pol lesenih.
Prišli so k pečem se gret in spat.
Povsod po domovih se cvre in peče,
saj danes je vendar pustni dan,
in tolkovec zlat iz buče teče.
Naj dušo priveže si partizan
in še cigareto pri tem si zvije!
O dobre in zveste v gorah domačije!*

Kajuh pri Žlebnikovih se je ustavil.
Omahnil je v kuhinjo ves šibak.
Nekdo mu ob mizi je prostor pripravil.
Bil znojen in mrk je, upal in grenak.
Oči so mu kalne v vročici tlele
in s puško v rokah je sopel težko.
Poet naš, volje vselej vesele,
saj spet ti zapoje kleno pero!
Ustvariš nam veliki ep o pohodu,
nesmrten boš z njim še poznemu rodu!

Z drhtečimi prsti je dvignil skodelo
in bezgov čaj je v požirkih pil.
Vse bolj mu ju v ognju telo gorelo,
ko zunaj se mrak je že gostil.
In kakor da v motnem prividu gleda:
ob njem na klopi tovariš sedi
in kri mu curlja čez lica blede.
Kipar Belač? A prijatelj molči,
v ovratnik plašča si usta skriva
in čelo mu smrtna senca obliva...

Razgrinjajo, glej, se češnjeve veje,
iskri se njih rahli, rosni cvet.
Iz tople luči dekle se prismeje.
Kaj res je že miren in veder svet?
O daj mi roko, predraga, mila,
naj vem, da nisi slika iz sanj!
Nemara je noč zlokobna minila
in tu je dan, ki trpela sva zanj.
Svobodno pomlad smo si priborili,
zdaj lepši svet si bomo zgradili...

Na čelu jašejo Vasja, Rudi,
Efenka. Brigade glasno pojo
in z njimi marširajo mrtvi tudi,
ne da se jim spati več pod zemljo.
Pregrinja jim cesto cvetje zmage,
ozarja jih soj veselih zastav.
Junakom je to domovine drage,
na smrt obsojene, živ pozdrav...
Smehlja se Kajuh, ko buden sanja
in vročo glavo na mizo sklanja...

Večer. Nocoj bo zunaj mrazilo,
tu grel bo žar iz široke peči.
Kaj ni se v temi tam nekaj zganilo?
Stražarjev korak krog hiše hiti...
V bregovih je jeknilo! Streli! Še streli!
Sovražnik pognal se je v nov napad!
Še v snu so borci za puške prijeli.
Huduč! Le malo imajo granat!
streho rafali
so v trdem taktu zaklokotali...

Pomoč je tu! Na juriš! V belo
odeti fašisti drsijo v beg.
Grdo jim je tokrat izpodletelo
- tri njihova trupla krijejo sneg.
A naši? Le kdo za razklanimi vrati
tam v ozki veži negiben leži?
Kajuh? Ta fant pogumni, zlati?
Iz ust njegovih diha več ni...
Ko je pohitel nasproti sovragu,
zajel ga rafal je na hišnem pragu...

Poetu pogled je odprl široko,
zmračila mu zadnja je misel obraz
in kakor da puško še išče v roko,
družico zvesto skoz ves ta čas.
Iz prsi se srčna mu kri je razlila,
strdila se v gostih črnih laseh
in tlak kamniti je poškropila.
Tam titovka z zvezdo leži na tleh.
Tovariši borci v veži stojijo,
glave so sklonili in molčijo...

Kajuh je mrtev! Kot nož resnica
vsem neusmiljeno reže v srce,
še globlje gube jim seka v lica,
iz praznih oči jim stiska solze.
Prišli so kmetje. Z žebli zabili
so mlado telo med šest desak.
Na vaški groblji v hladni gomili
po boju naj mirno spi junak!
Naprej, divizija! V mrko tišino
gre pot, obtežena z bolečino...
Pomlad je prišla za njo še ena
in ta je bila resnična pomlad,
vsa v novi, širni svetlobi rojena,
odeta v cvetje izpolnjenih nad.
Bleščijo se v soncu tam Bele vode,
po naši zemlji vriska radost
visoko pesem miru in svobode,
ki vodi ob njej v bodočnost most.
Kajuhova pesem, živa in smela,
nam k novim zmagam bo v veke pela...

x x x